

ZA SUCHA MYSLI NA POVODEŇ

Václav Cílek

*Kolem žil našeho cvalu
osidlo zas oplétá se
zpívám křičím věčnou chválu
každému kdo nepoddá se*

[...]

*At se stalo co se stalo
dosti zlé je že se stalo
Jeden zajde druhý přijde
slunko zašlo slunce vyjde*

František Halas, z básně „At se stalo“, *Naše paní Božena Němcová*, 1940

Cílem je odolná společnost

Když mělo v roce 2012 dojít ke konci světa, říkali jsme si spíš, že konec světa už nastal, ale my jsme si toho nevšimli. Měli jsme totiž pocit, že se něco změnilo v jakémisi skoro nepopsatelném „vyzařování světa“ a že je třeba přemýšlet o tom, jak se máme chovat za krize a v obnovujícím se světě po ní. Cílem totiž není přežít, ale položit solidní základy nového světa. Výsledkem byla kolektivní kniha *Tři svíce za budoucnost* a na ní navazující soubor různých popisů a názorů *Něco se muselo stát*. Nový svět vzniká tak, že se ten starý vyprázdní, zmizí z něj peníze, kultura a kus slušnosti, pak se vlastní vahou zhroutí a opět povstane.

Začínalo být zjevné, že potřebujeme typického preperského¹ průvodce, v němž budou, pokud možno vyváženě, zastoupeny psychologická i praktická příprava na krizi.

1 Preper je člověk, který nevěří na bezchybný chod světa, a proto se připravuje na zvládnání budoucích možných krizí. Prvními prepery mezi savci byly třetíhorní veverka, které si dělaly zásoby jídla do špatného počasí. Moderní preperství jako praktický, ale i mentální postoj začíná v Americe 19. století při kolonizaci západu. Současné preperství je i životní filozofie opatrné nedůvěry vůči institucím a proměněm doby s důrazem na soběstačnost i funkční jednoduchost. Heslo KISS – Keep it simple, stupid! / Dělej to jednoduše, blbe! – vzniklo v prostředí amerických mariňáků už v 60. letech.

Ta má vždy složku „duše“, složku „znalosti a dovednosti“ a složku „potřebné věci“. Teprve v roce 2018 se nám díky prakticky založenému Ferdovi Šmikmátorovi podařilo sestavit knihu *Ruka noci podaná*, které se zatím prodalo asi dvacet tisíc kusů a v knihovnách ji četlo kolem sto tisíc lidí. To nepíšeme, abychom se chlubili, ale abychom ukázali, že svět mezitím vycenil zuby a lidé si to začali uvědomovat.

Ruka noci podaná byla založena na typickém preperském přístupu, že z města poničeného krizí má člověk utéct do přírody či na chalupu a začít zde v potu tváře sázet brambory a budovat svět podobný americkým osadníkům Divokého západu. Jenže při koronavirové epidemii na chalupy odjelo mnohem méně lidí, než kolik odjet mohlo. A pak zde byl příklad Ukrajiny, kde lidé zůstávali ve vybombardovaných městech, protože neměli kam jít nebo nechtěli odejít na neznámá místa, kde nikoho neznali. Nechtěli umřít sami a daleko.

Uvědomili jsme si, že je třeba zabývat se městem za války či hluboké krize a že toto uvažování se týká nejenom jedinců, ale také municipalit a obecně státu, že nestačí umět rozdělat oheň křesadlem, i když i to je skvělé cvičení v samostatnosti. Bylo třeba se zamyslet nad městem z hlediska války, odjet třeba do Bachmutu a na vlastní oči vidět tu nejvíc civilní, neheroickou a neválečnou stránku života. Nemá cenu ptát se starosty ukrajinského města, kolik životů stál raketový útok na tržišti, ale jak za této situace řídí město. Už se nejednalo jen o schopnosti jednotlivce či rodiny, ale celé ulice, čtvrti, města či regionu. Kdysi jsme začínali obavami a beznadějí, ale mezitím nám biolog Petr Tureček řekl, že jediný zodpovědný postoj je optimismus. V našem pojetí to znamená odvážné, a tedy nadějně překonávání jinak pesimistické situace.

O své zkušenosti se s námi dělily desítky lidí z různých zemí. Mnoho zde přejatých zkušeností je doslova zaplacených krví. Třeba jenom na udušení či otravu oxidem uhelnatým ve špatně větraných místnostech, kde pracovala elektrocentrála či hořela plynová kamínka, přišlo na Ukrajině o život několik set lidí.

Tato kniha vznikala spontánně. Sešli jsme se, popovídali jsme si a začali se ptát. Odezva byla skoro neuvěřitelná. Hlásili se nám další a další lidé se svými historkami, dovednostmi a podivnými výrobky lidové, krizové tvořivosti. Samotný autorský kolektiv vznikl samoorganizujícím se, ale přesto neočekávaným způsobem. Nejmladšího a nejstaršího přispěvatele od sebe dělí 60 let a kmenoví autoři této knihy pochází z tak různých oblastí, jako je misionářská stanice v Amazonii, školní pozemek na Vysočině, cizinecká legie v Mali či generální štáb nejmenované malé země. Tito lidé prošli jezuitskými exerciciemi, permakulturní zahradou, boji v Bachmutu i školením CIA. Myslím, že podobná situace se již v rámci mého života opakovat nebude.

Tahle kniha není pro blbce

Každá situace je jedinečná a obvykle se nedá přenést na jinou. Je zapotřebí o ní uvažovat. Uvedme příklad. Vynikající znalec přežívání v přírodě a různých způsobů lovu Edward Nickens v kapitole o nožích jasně píše: nikdy nepoužívej koženou pochvu, protože saje vlhkost a nůž ti zrezaví. Pokud o věci víte málo, tak se tím řiďte a kupte si nerezový nůž v dobré pochvě z plastické hmoty, co má dole díрку, aby voda mohla vytéct. Jenže jsou mezi námi milovníci tradičních uhlíkatých ocelí, které sice reznou, ale mají lepší řezné vlastnosti než moderní chrom-vanadová ocel. Také se dají lépe ostřit. Pro pokročilejšího „zálesáka“, který se rád stará o svůj nůž a nosí s sebou malý brousek, je mnohem osobnější a také hezčí řešení² osvědčený reznoucí nůž, na němž je vidět, že byl často používán, v kožené pochvě, do které si utíráte zamaštěné ruce.

Skoro všechny zde uváděné příklady a návody, zejména co se týče léčení, se hodí jen do určité, obvykle vypjaté situace, kterou musíte sami vyhodnotit. Třeba jodovou tinkturu nebudu pít, když mi dojde rum, ale pět kapek na šálek vlažné vody mi pomůže při náhodném výbuchu jaderné bomby kousek za barákem. Med má sice antiseptické účinky, ale bývá znečištěný cukrovými krystalky, kolem kterých „se rojí“ bakterie. Nejedem preper má doma nádrž s tisíci litry benzínu nebo nafty. Máme jej pochválit za připravenost, nebo se sousedsky ptát, jak to dopadne, když vypukne požár?

Život je zvažování rizik a pravděpodobnostní úvaha, kterou za nás nikdo jiný neudělá. A kromě toho tady je něco, čemu můžeme podle svého založení říkat třeba Osud, Štěstěna či Prozřetelnost.

Základní scénář

Za všechna bláznovství králů jsou vždycky Řekové bití.

Horatius, *Listy* 1,2,14

Vojáci, policisté a hasiči jsou zvyklí ptát se, jaký je úkol a na jakou situaci se mají soustředit. Nelze jim říct, že nevíme, co se bude dít, nebo je odbýt vojenskou poučkou, že vojska vždy cvičí na válku, jaká už byla, ne na tu budoucí, či citovat postřeh Marka Twaina, že se vždy připravujeme na jinou kalamitu, než jaká nastane. Takže jsem vymyslel tato zadání:

2 Výtvarník a umělecký úderník (stachanovec) František Skála mi jednou řekl, že kdyby ztroskotal na pustém ostrově, opatřil by si zbraně a pak je zdobil. Dobré zbraně jsou ve všech kulturách světa zároveň šperkem.

- ▶ Za deset let vypukne válka mezi USA a Čínou. Státy NATO a EU nebudou rozvráceny vojenskou operací, ale hybridní válkou, která povede k masivnímu blackoutu subkontinentálního měřítka.
- ▶ Klimatická změna současně probíhající na více kontinentech přinese hlad do Indie či jiných lidnatých států. Naši zemědělci chytře využijí vysokých cen potravin a s vidinou zisku prodají, co bude možné. O rok později nastane hlad doma.
- ▶ Amerických dolarů je natištěno tolik, že pokud se jich lidé a banky všude na světě v mimoamerickém světě začnou zbavovat, mohou se začít hroutit americké ekonomické pilíře a v domino efektu evropské finance.
- ▶ AI (spíš AGI, obecná AI) omylem přeruší dodavatelské vztahy nebo rozvrátí směnné kurzy. Každý se přece učí chybami, ne?

Jinými slovy pracujeme se scénářem, že velký problém (SHTF³) je někde ve vzduchu, ale že máme několik, možná deset let času, abychom se na něj připravili. Nejspíš čekáme nějakou nepravděpodobnou shodu okolností,⁴ koktejl namíchaný ze zjištěné naivní ekonomiky, vysílené energetiky, zlovlných virů či potravinové krize způsobené počasím. Schválně nemodelujeme skutečně velkou krizi, protože to bychom pak spíš psali modlitební knihu, což je jiný žánr. Postupujeme podobně jako např. banky při zátěžových testech nebo NATO při armádních cvičeních, která modelují jen tak velký problém, jaký se dá ještě zvládnout.

Prameny a materiály

Když je moře klidné, může být kormidelníkem kdokoli.

Lucius Aeneus Seneca, *Listy Lucilioví* 85,29

Základem této knihy je životní zkušenost. Ta je dvojího typu. Jednak jako osobní zkušenost autorů, často pracně, draze a bolestivě sesbíraná během reálných akcí. Kdo by měl víc vědět třeba o chování preperských skupin než Amar Ibrahim, který s nimi roky pracuje, kdo by měl víc vědět o Integrovaném záchranném systému než generál

3 SHFT je zkratka „shits hits the fan“, která doslova a bez příkras v preperském slovníku znamená „hovno vržené do větráku“, v zemědělské praxi je „fan“ rovněž rozmetač tuhých hnojiv.

4 Čerti chodí ve skupinách, odborně se mluví o složené krizi (*compound crisis, polycrisis*). Historicky např. v Čechách pozorujeme opakovaný případ složené či vyvíjející se krize podle schématu: špatné počasí (obilí shnije na polích) – nářky na drahotu (ekonomická krize) – hlad – mor v oslabené populaci – povstání či válka (podrobněji v několikasetstránkové monografii Zdeňka Vašků a kolektivu z roku 2023 *Kníha o klimatu zemí koruny české* sestavené na základě 45 tisíc kronikářských výpisků).

Miroslav Štěpán, který jej uváděl do praxe? Osobní zkušenost však rovněž může být přenášena vyprávěním, jako u obyvatel ukrajinských měst či stále častěji na YouTube a dalších kanálech. V následujícím textu mnohokrát zazní to, co jsme od lidí slyšeli.

Kromě toho jsme za posledních patnáct let shromáždili papírovou a zejména elektronickou knihovnu čítající asi 1 500 titulů včetně zhruba stovky preperských knih a jsme připraveni ji sdílet. Toto množství literatury se nedá učít, ale dají se z něj vybrat důležité tituly, a hlavně kombinovat různé zdroje, které se jinak nepotkávají:

1. Čistě preperské knihy obvyklého, nezbytného obsahu.
2. Armádní příručky, které sice pro běžného člověka mají jen omezenou hodnotu (jak splynout s davem, jak se chovat za náletu), ale skoro vždy vycházejí z mnohaletých zkušeností velkých důstojníků. Lepší jsou spíše starší prameny, kdy vojáci žili a bojovali třeba ve vietnamské džungli, zatímco později vyjžděli v konvojích z opevněných základen a nepřítel viděli jen v zaměřovači. Britové s dlouhou a barvitou koloniální historií třeba búrských válek mají z našeho pohledu víc zkušeností než Američané. Navíc situaci vidí prizmatem humoru, ne tragédie.
3. Krizové příručky pro obyvatele a návštěvníky země. Třeba turecká krizová příručka velmi důkladně popisuje zemětřesná rizika. Naprosto správně začíná tím, že nejprve musíte zkontrolovat kvalitu budov, což se v praxi vůbec nedodržovalo. Při zemětřesení z února 2023 zahynulo 50 tisíc lidí, 160 tisíc budov bylo zničeno či vážně poškozeno, dalších 60 tisíc budov muselo být strženo. Postižená oblast měla plochu Německa. Na tuto obrovskou událost jsme po několika dnech na rozdíl od 2,3 milionu nových bezdomovců zapomněli, přitom naučný potenciál pro krizové řízení municipalit je značný.
4. Historické prameny týkající se zejména běžného civilního života za války. Výborně je zpracován každodenní život během americké občanské války a za první světové války. Situaci v Sovětském svazu popisuje ve svých pozoruhodných válečných zápiscích Vasilij Grossman. Američané zpřístupnili mnoho dobových dokumentárních filmů např. o životě v Appalačských horách nebo o prachových bouřích 30. let. V ruském prostředí nedávno silně rezonoval příběh Agafie Lykovy, která desetiletí žila sama (či s geologem Peskovem) v sibiřské tajze. Mnoho dokumentů je třeba hledat jako „village life“ a nečekat technické popisy, spíše si všímat toho, jak lidé žili a jak se chovali.
5. Vědecké a úřední materiály týkající se klimatických scénářů budoucnosti a plánování resilientních⁵ čtvrtí a měst.

5 Resilience je schopnost vydržet zatížení a po krizi se vrátit do stavu blízkého situaci před krizí. Česky se překládá jako odolnost (ve smyslu pružné odolnosti rákosového stébla) či houževnatosti. Houžev pro vázání vorů se dělala z kroucených smrků, které musely vydržet průjezd těžkého voru vltavskými peřejemi.

6. Knihy o psychologii přežívání s klasickými tituly Al Sieberta, Martina Seligmana, Johna Leache, Garyho Kleina či Jona Kabat-Zinna.
7. Knihy o zahradě, potravinách a řemeslech. V našem prostředí je tato literatura bohatě zastoupena desítkami příruček z nedostatkových let 1960–1980. Velmi mnoho evropských, často německých a skandinávských, receptů se dochovalo v USA, kam v 19. století přišlo s evropskými kolonisty. Ti žili ještě v 50. letech na vzdálených farmách, kde žili soběstačným životem, jaký byl v Evropě dávno opuštěn. Carla Emeryová (německý tatínek, narodila se za velké deprese, žila v Montaně a Texasu, jak typické!) sepsala 700stránkovou knihu *The Encyclopedia of Country Living*, asi nejdokonalejšího praktického průvodce amerického farmáře.⁶
8. Jako nejméně užitečná se jeví většina vědeckých článků v respektovaných časopisech, u nichž se ztrácí lidského měřítko a užitečnost ustupuje hantýrce žadatelů o granty. Elity daně vymýšlejí a prostácci, jako my, je platí. Naproti tomu v záplavě knih se dají vybrat jedinečné tituly. Některé z nich jsou uvedené v anotovaném seznamu literatury.

Dějiny vnímáme jako sinusoidu, jako posloupnost růstů, stagnací a úpadků a myslíme, že se s tím nedá mnoho dělat – snad při růstu myslet na budoucnost (říkalo se „za sucha myslí na povodeň“) a při krizi zmírňovat utrpení. *Doomsday preppers*, prepeři posledního soudu, očekávají apokalypsu, ostatní prepeři podle své nátury menší či spíš větší civilizační problémy, a nechtějí se přitom stát „zombie“, což jsou v preperské hantýrce lidé, kteří nemyslí na budoucnost a pak bez cíle, účelu a rozumu pobíhají a neví, která bije. A protože možných rizik je mnoho a naše povahy oplývají realismem i optimismem různou měrou, i zdrojů je široká škála, aby si každý mohl něco vybrat. Základní seznam je uveden v závěru knihy.

Komunální připravenost: pro koho vlastně píšeme?

Celkem vzato byl můj tehdejší život vhodnou přípravou pro budoucnost, neboť vyžadoval, abych se měl neustále na pozoru, vše pozorně sledoval, všímal si nálad a rozpoložení mysli ve svém okolí, abych vnímal rozpory mezi slovy a skutky, udržel si odstup a měl se na pozoru před náhlými projevy přízneně.

Rudyard Kipling, *Něco o mém životě*,
přel. Rudolf Chalupský, Dauphin 2017, s. 32

⁶ Nemůžeme knihu přetřít odkazy, ale z novější literatury určité proslulosti dosáhla kniha Abigail Gehringové z cyklu „Back to Basics“, mezi americkými prepery jsou proslulé knihy Clauda Davise (*The Lost Ways*) a úplně neuvěřitelná je edice asi 200 brožurek Storey's Country Wisdom Bulletin, které podávají návod na koupi pozemku, broušení sekyry, postavení boudy pro psa apod.

Původní preperství bylo záležitostí celé společnosti. Ve starém Egyptě docházelo každých několik let k menším průtokům Nilu a každých několik desetiletí k několikaletému suchu. Jedním z hlavních základů státu se v hladových letech staly sýpky pro místní obyvatelstvo a armáda určená na vnější ochranu. A to celé se zastřešilo propracovaným náboženským systémem. Výsledkem byla pozoruhodně stabilní společnost, která se i tak nevyhnula nájezdům Chetitů, Peršanů a Římanů, vnitřním nepokojům a dvěma velkými přechodnými obdobími, kdy byla hlavně následkem sucha rozvrácena centrální struktura státu, ale periferie bez rdousivého vlivu byrokratů z Memfidy se někdy i za této situace dokázaly nečekaně rozvinout.

Podobné „preperské“ tendence mělo mnoho dalších civilizačních okruhů. Na našem venkově jsou jejich svědectvím např. kontribuční sýpky z doby Marie Terezie a Josefa II., v nichž bylo uskladňováno obilí, aby na jaře mohli poddaní sít, zatímco dřív se stávalo, že po nízké úrodě všechno obilí snědli přes zimu. Možná budeme jednou vděční za betonová síla, se kterými si dnes nevíme rady. Mohla by se opět stát strategickými objekty.

Pod vlivem dobrodružné literatury a později filmu se preperským hrdinou stal odvážný jednotlivec, ale mnoho příkladů z reálného života ukázalo, že k přežívání potřebujete hlavně rodinu a kamarády. Když jste z levantského pobřeží nebo Blízkého východu, je to tak samozřejmé, že o tom ani neuvažujete. Osamělý preper bývá smutný případ odvážného člověka, který vydrží první krizi, ale pak nemá proč žít. Třeba americké preperské weby se od 80. let rychle posunuly od rambovských, polovojenských úvah k měkčím rodinným a komunitním návodům.

Slovo komunitní je odvozeno od slova komunita, což je skupina lidí, které většínou spojuje nějaký životní názor a společný zájem. Komunita je obvykle věcí dobrovolné volby. Slovo komunální má stejný základ, ale znamená něco jiného. Komunální svoz odpadu se týká každého, ať už si o světě myslí cokoliv. Uvědomili jsme si to při práci v energetické komisi. Malá energetika totiž může být individuální, když sami spotřebujete energii, kterou si vyrobíte. Může být sousedská, když ji sdílíte s pár okolními domácnostmi. Může být komunitní, když vytvoříte energetické družstvo (tak i elektrifikace počátkem 20. století začala), anebo komunální, když jste napojeni i s celou čtvrtí třeba na teplovod z Mělníka.

Právě u energetiky je dobře vidět, že potřebujeme skloubit velkou národní energetiku typu JE Temelín s místní teplárnou, se sousedem, co má občas přebytky elektřiny, a s vlastními kamny na dříví. Něco podobného platí i pro přípravu na krizi. Začínáme u sebe a plánujeme třeba tajně pro celou rodinu, ale pomůže, když má čtvrt vlastní zdroj vody a lékárnou je možné otevřít i za blackoutu. Ale i na národní úrovni dané legislativou a logistikou konkrétní země je jenom dobře, když funguje Integrovaný záchraný systém, alespoň minimální krizová komunikace a zpravodajství či zásobování nemocnic naftou do elektrocentrál.

Hrozinkové cvičení a vybalování nože

Vezmeme tři čtyři hrozinky, položíme si je na dlaň, cítíme jejich váhu. Prohlédneme si barvu a strukturu. Mneme je mezi prsty, cítíme vnitřní strukturu, prosvítíme je, vnímáme světla a stíny. Položíme si je na rty, cítíme jejich povrch, pomalu koušeme. Chuť na začátku je jiná než na konci, polykáme a celou dobu je vnímáme. Takhle vypadá jedno ze základních cvičení pozornosti (*mindfulness*).⁷ Anebo si řekneme, že tohle cvičení je pěkná pakárna, objednáme si nuž, postupně jej rozbalujeme, všímáme si krabičky, pak na noži hodnotíme úplně všechno a natočíme o tom neuvěřitelně nudné video, jakých je YouTube plný. Opravdovým cvičením pozornosti však je třeba to, když se ze dřeva snažíme vyřezat lžičku, a ještě to neumíme. K tomu slouží speciální prohnuté lžičkové nože.

Dobrym příkladem, jak funguje pozornost typu *mindfulness* je dětské hřiště. Téměř vždy má výbornou atmosféru, což způsobují nejenom rodiče a prarodiče i samotné děti, ale snad hlavně zvláštní druh pozornosti, který je vázán jen na dětská hřiště. Sledujete své dítě, soustředěně, ale velice laskavě. Přitom vnímáte ostatní děti, radši na ně nesažete, abyste nebyli za úchyla, ale když je zapotřebí, okamžitě pomůžete, protože i cizí děti jsou určitým způsobem vaše. Nevedete politické rozhovory. Pokud si chci představit novou, dobrou společnost, tak ji vidím jako dětské hřiště na jaře.

Dobrodruh a zřejmě pašerák zbraní Ragnar Benson popisuje další, velice přirozený příklad pozornosti. V severní Keni zaměstnával somálské stopaře. S údivem si uvědomoval jejich pečlivost při pozorování detailů. Třeba pro tvar kmene baobabu, který je pro svůj nápadný vzrůst dobrým orientačním bodem, měli víc jak deset názvů. Člověk měl paměť přirozeně vytrénovanou tak, že si slovo od slova zapamatoval několikařádkový popis. Odešel 30 km do buše, a když poprvé v životě uviděl kmen popsaneho tvaru, věděl, kudy má dál pokračovat. Podle průběhu starých cest na našem území, které se často dotýkají svahů nápadných kopců, se domníváme, že podobné krajinné pozorovací schopnosti bývaly i u nás běžné. Dobrému pozorovateli stačilo mít v hlavě itinerář tvarů kopců a bez vyptávání mohl cestovat od Jadranu až k Baltskému moři.

7 Chaskalson, M. (2011): *The Mindful Workplace. Developing Resilient Individuals and Resonant Organisations with MBSR.*

Během posledních asi deseti let se ukázalo, že politiky na vyšší úrovni (např. ministři) vůbec nemá cenu otravovat nějakou přípravou na krizi. Mají své osobní zájmy, musí soupeřit s kolegy z vlastní rozhádané a nejednotné strany, a ještě to nějak uhrát s opozicí. Na obecné dobro nemají čas. Trochu jiná situace už je u některých hejtmánů a zejména starostů. Tady zájem i konkrétní kroky třeba ohledně nouzového využití místního prameniště nebo zabezpečení regionální energetiky rostou. Z hlediska tzv. obyčejných lidí pozorujeme zejména po energetické krizi roku 2022 velký, někde až obrovský růst zájmu o vlastní či místní soběstačnost.

Takže píšeme především pro běžné lidi našeho typu, aby si počítli a něco zajímavého, neřku-li důležitého, se dozvěděli. Zároveň ale cílíme na samosprávy a možná i o trochu výš, protože máme pocit, že nás čekají nelehké doby, jejichž dopady se dají při správné organizaci života lépe zvládat. Hlavně proto se někteří naši spolupracovníci vydali na Blízký východ, Ukrajinu, Afghánistán i do ještě vzdálenějších míst.

Jak se člověk stává architektem vlastní povahy

Neboť podle toho, zda volíme dobro, či zlo, máme určitou povahu, nikoli podle toho, jaké máme mínění.

Aristoteles, *Etika Nikomachova*, 1109 b30–31

Expertí píší seznamy rizik v důvěře, že si seznam někdo přečte – i to se doopravdy stává – a pak z něj vyvodí nějaké důsledky. Jenže to nedělá ani většina lidí, natož instituce, které by to dělat měly. Je to způsobeno tím, že jsme všichni zahlceni informacemi, úkoly a starostmi. Čím víc jich je, tím méně jsme ochotni přidávat si další fyzickou nebo emoční zátěž. Někdy je lidem jednodušší říkat, ať se proboha na nic nepřipravují, ale až půjdou do samošky, ať si koupí balíček rýže navíc. Na druhou stranu, když se návyk na jednodušší život stává přirozeností nebo opakovaným cvičením, tak už skoro nepřekáží.

Snad každý zná uvedený pokus, ale potřebuji jej zde opakovat. Při psychologickém experimentu děti dostaly na výběr, zda sní bonbon hned, anebo až za chvíli. Ty, které byly schopné si spotřebu odložit, se za dvacet let nato staly úspěšnější skupinou než lidé typu „z ruky do úst“. Platí to zřejmě i pro státy a civilizace. Lidé s tzv. zdravým životním stylem se stávají lepšími prepery už jenom proto, že si navykli nepodřizovat se běžným každodenním rozmarům. Klíčem k preperství je pravděpodobně schopnost si něco odpuštět a běžně doporučovaným tréninkem je už několik staletí každý den udělat něco, do čeho se člověku nechce. Skauti by navíc měli každý den udělat něco hezkého, i to je dobrý trénink, který svého nositele a s ním kousek společnosti ozdravuje.

Tady jsme již daleko od původního pojetí prepera jako někoho, kdo si umí ob-
táhnout ostře nabroušený nůž na vlastnoručně nalezeném choroši, jak to doporučo-
val Nikolaj Verzilin. Návrat k základům, k jednoduchosti žití se zde stává životním
postojem, který přináší nové výzvy i radosti. Když mluvím s lidmi a pozoruji vlastní
nedokonalé pokusy, většina z nich by neměnila, protože mají pocit, že takto žijí víc
naplno. Jsou ve styku s hmotou, která se jako normálně vzpírá, ale dotyk dřeva či uh-
líkaté oceli ničím nenahradíš! Méně se nudí a víc přemýšlí, než něco udělají, už jen
z toho důvodu, že špatně uříznuté prkno neslepíš. Znají hodnotu materiálů, což se
dobře pozná třeba na výběru bot. Dotýkají se světa, žijí s ním, nepodobají se AI. Znají
cenu kamarádství a umí se dívat do táborového ohně, který spaluje úzkost duše. Ne-
divíme se pak, že mezi prepery (ale také truhláři, trempy, špatnými hudebníky pro ra-
dost a lidmi, kteří se narodili jako bojovníci) je velice málo narkomanů.

Přeci jenom seznam rizik

Ti, kdo mají jiné věsti, nemohou je dovést jinam než tam, kam sami jdou.

Petr Chelčický, *Sít víry pravé*, II/28

Seznam rizik je věc, kterou nemůžeme přeskočit, ale která má jen omezenou hod-
notu. Ta se dá zvýšit tím, že si uvědomíme svoji vlastní situaci, tedy rizika, která se
nás týkají. Pokud žijete třeba v kanálu, dejte si pozor na přemnožené potkany či po-
vodeň, ale ne na pád akciových trhů. Navíc podobně jako v lese postiženém kůrovco-
vou kalamitou společnost nemusí podlehnout jednomu nebezpečí, ale spíš ji oslabí
a rozloží hned několik různých menších příčin. To je přesně situace této doby a na-
šeho světa. Možná to není kolaps, ale jen pozvolnější a občas skokový rozklad, které
však poskytnou úživný substrát dalšího civilizačního cyklu.

Rizika můžeme rozdělit orientačně a nepřesně na vnitřní a vnější. Hlavním vnitř-
ním rizikem je podle našeho názoru ztráta soudržnosti a hlavním vnějším rizikem
jsou sociální dopady klimatických změn. Ale popořadě.

Všude v západním světě posledních dvacet let dochází k tomu, že několik procent
obyvatel bohatne a pracující většina buď má v reálných příjmech o něco málo větší
výdělky, ale častěji stagnuje, nebo chudne. Znamená to, že „motor“, který čerpá
zisky z velké masy lidí k malé části společnosti je čím dál efektivnější. Součástí to-
hoto vylepšovaného peněžního systému je ovládnutí či velký vliv na média a pro-
vázání s politickými stranami, kterým pomáhá z drobků svého zisku investovat vo-
lební kampaně. Sílí pocit, že systém politických stran je krunýřem, který nás tiskne
čím dál víc. Zatím moc neprotestujeme, protože se nám nedaří zle. A důvod, proč